

Otvorena privreda

Prof.dr Maja Baćović

10/04/2020.

Dimenzije otvorenosti

- Otvorenost na tržištima dobara – mogućnost izbora proizvoda i usluga na domaćim i stranim tržištima
  - Slobodna razmjena vs protekcionizam (carine, kvote, kontingenti)
- Otvorenost na finansijskim tržištima – mogućnost investitorima da biraju između domaće i strane aktive
- Otvorenost na tržištima faktora proizvodnje – mogućnost lociranja proizvodnje i izbora radnika (domaći vs strani)

Otvorenost i poslovno odlučivanje

- Uticaj međunarodnog tržišta i okruženja na biznis
- Globalizacija
- Multinacionalne kompanije
- Međunarodna trgovina i trgovinski blokovi

Faktori koji su doprinijeli snaženju medjunarodnog poslovanja

- Smanjenje barijera i troškova međunarodnog poslovanja
- Veći kvalitet i nove komunikacione tehnologije
- Rastuća globalizacija finansijskih sistema
- Rast profita – ekonomija obima

Globalizacija

- Uvezivanje/jaćanje veza u sferi trgovine, investicija, proizvodnje i finansija na međunarodnom nivou
- Pokretači globalizacije:
  - Tržište
  - Troškovi
  - Makroekonomska politika i državna administracija
  - Konkurencija

Tržišni faktori

- Kupovna moć (per capita dohodak) konvergira među industrijalizovanim ekonomijama
- Konvergencija životnog stila i ukusa
- Organizacije se ponašaju kao globalni potrošači
- Rast međunarodnih putovanja
- Rast globalnih i regionalnih kanala poslovanja
- Nastanak svjetskih brendova
- Globalni marketing

Troškovi poslovanja

- Ekonomija obima
- Tehnološke inovacije
- Unapređenje transporta i komunikacija
- Rast zemalja u razvoju, porast proizvodnih kapaciteta uz niže troškove radne snage
- Rast troškova istraživanja i razvoja novih proizvoda u odnosu na životni vijek proizvoda

Konkurencija

- Rast obima svjetske trgovine
- Rast FDI
- Rast konkurencije na svim tržištima
- Rast globalnih mreža
- Pomjeranje fokusa kompanija sa lokalnog na globalni nivo
- Formiranje globalnih strateških alijansi

Ekonomska politika i medjunarodno poslovanje

- Smanjenje carinskih i necarinskih barijera
- Stvaranje blokova (unija)
- Smanjenje uloge države u procesu proizvodnje
- Privatizacija
- Pomjeranje ka modelima otvorene ekonomije

Platni bilans- tekući račun

- Tekući račun
  - Izvoz roba (+)
  - Izvoz usluga (+)
  - Uvoz roba (-)
  - Uvoz usluga (-)
    - **Trgovinski bilans**
  - Faktorski dohoci
    - Dohodak od investicija, zarade zaposlenih
  - Neto transferi

Saldo tekućeg računa

$$CA = (Exg + Exs) - (Img + Ims) + (Fle - Fli) + (Tre - Tri)$$

Primjer 1.

- Izračunati saldo spoljno-trgovinske razmjene i saldo tekućeg računa zemlje X ako je:
  - Vrijednost izvoza roba – 300 €
  - Vrijednost uvoza roba – 450 €
  - Vrijednost izvoza usluga – 500 €
  - Vrijednost uvoza usluga – 250 €
  - Plaćene zarade stranim radnicima zaposlenim u zemlji X – 250 €
  - Zarade plaćene državljanima zemlje X zaposlenim u inostranstvu – 200€
  - Neto transferi – 120 €

$$SST = Exg - Img + Exs - Ims = 300 - 450 + 500 - 250 = 100$$

$$CA = (Exg + Exs) - (Img + Ims) + (Fle - Fli) + (Tre - Tri) = \\ (300+500)-(450+250)+(200-250)+120=170$$

Primjer 1a.

- Ukoliko u zemlji X, uz sve ostale nepromijenjene elemente, dođe do rasta uvoza roba za 200€, kako će se to odraziti na saldo spoljno-trgovinske razmjene i saldo tekućeg računa?

$$SST = Exg - Img + Exs - Ims = 300 - 450 + 500 - 250 = -100$$

$$CA = (Exg + Exs) - (Img + Ims) + (Fle - Fli) + (Tre - Tri) =$$

$$(300+500)-(650+250)+(200-250)+120=-30$$

Platni bilans- kapitalni i finansijski račun

- Kapitalni i finansijski račun
  - Kapitalni transferi
  - Strane direktne investicije
  - Portfolio investicije
  - Krediti
- Promjena deviznih rezervi zemlje

Saldo kapitalnog i finansijskog računa

$$KF = (Kti - Kto) + (FDIi - FDIo) + (Pi - Po) + (Li - Lo)$$

Eksterna ravnoteza promjena deviznih rezervi

- Eksterna ravnoteza postoji ako je

$$CA(+, -) = KF(-, +)$$

- Devizne rezerve se mijenjaju ako je

$$CA(+, -) \neq KF(-, +)$$

Primjer 2.

- Ako je saldo tekućeg računa zemlje X jednak (-250€), a saldo kapitalnog i finansijskog računa 150€, da li će se, i za kolikom promijeniti devizne rezerve zemlje?

$$\Delta DR = CA + KF = -250 + 150 = -100$$

Primjer 2a.

- Ukoliko u zemlji X, uz sve ostale nepromijenjene elemente, dođe do rasta izvoza za 150€, kako će se to odraziti na devizne rezerve?
- Zbog rasta izvoza, saldo tekućeg računa se mijenja (-250+150=-100)

$$\Delta DR = CA + KF = -100 + 150 = 50$$

Faktori koji utiču na vrijednost stavki u platnom bilansu

- Devizni kurs
- Nivo dohotka
- Cijene
- Kamatne stope
- Ostali faktori

Platni bilans u Crnoj Gori

Izvor: CBCG

Naziv stavke	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018***
TEKUĆI RAČUN	-634,715	-482,430	-486,140	-383,014	-429,129	-401,675	-641,975	-691,169	-792,951
SALDO ROBA I USLUGA	-793,830	-708,127	-771,365	-675,395	-686,059	-674,859	-888,575	-1,007,904	-1,113,783
Robe**	-1,272,120	-1,302,612	-1,384,192	-1,328,624	-1,376,404	-1,463,731	-1,657,656	-1,860,064	-2,049,915
Izvoz, f.o.b.	339,647	470,452	387,527	395,712	357,496	330,345	350,833	382,449	435,883
Uvoz, f.o.b.	1,611,767	1,773,064	1,771,719	1,724,335	1,733,900	1,794,076	2,008,488	2,242,513	2,485,799
Usluge	478,290	594,485	612,827	653,229	690,345	788,871	769,081	852,160	936,132
Izvoz	806,048	903,802	950,550	994,418	1,030,642	1,214,284	1,254,603	1,382,551	1,563,116
Uvoz	327,758	309,317	337,723	341,189	340,297	425,413	485,522	530,391	626,985
Primarni dohodak	-21,738	26,269	53,827	65,544	45,901	80,047	34,567	88,296	55,988
Prihodi	165,802	192,822	206,220	212,668	226,093	247,699	257,828	274,444	304,758
Rashodi	187,540	166,553	152,393	147,124	180,192	167,652	223,261	186,148	248,770
Sekundarni dohodak	180,853	199,428	231,398	226,836	211,028	193,138	212,034	228,438	264,845
Prihodi	225,999	250,691	287,885	291,430	280,709	266,242	281,083	303,822	342,437
Rashodi	45,146	51,263	56,487	64,593	69,681	73,104	69,050	75,384	77,592
KAPITALNI RAČUN	-498	-2,968	7,424	2,566	-6	-150	782	0	-45
Prihodi	57	435	8,512	2,771	0	0	825	0	0
Rashodi	555	3,403	1,088	205	6	150	43	0	45
SALDO TEKUĆEG I KAPITALNOG RAČUNA	-635,213	-485,398	-478,716	-380,448	-429,136	-401,825	-641,192	-691,169	-792,996
FINANSIJSKI RAČUN, neto (=aktiva-obaveze)****	-632,823	-547,931	-465,850	-372,860	-256,326	-249,337	-529,611	-676,013	-711,244
NETO POVEĆANJE FINANSIJSKE AKTIVE	120,191	3,865	192,915	77,534	252,824	476,384	-92,089	215,592	501,331
NETO POVEĆANJE FINANSIJSKIH OBAVEZA	753,015	551,796	658,765	450,394	509,150	725,720	437,521	891,605	1,212,575
Direktne investicije, neto (=aktiva-obaveze)	-552,107	-389,104	-461,591	-323,879	-353,940	-619,274	-371,568	-484,332	-327,575
Neto povećanje finansijske aktive	22,060	12,334	20,760	13,047	20,662	11,064	-167,024	10,115	87,231
Neto povećanje finansijskih obaveza	574,167	401,438	482,350	336,926	374,602	630,338	204,543	494,448	414,805
Portfolio investicije, neto (=aktiva-obaveze)	-191,307	-148,635	24,697	-41,992	-84,386	-116,275	4,439	-26,208	-134,994
Neto povećanje finansijske aktive	3,087	14,245	20,108	37,851	66,573	-13,689	54,287	-9,710	5,764
Neto povećanje finansijskih obaveza	194,394	162,880	-4,589	79,842	150,959	102,586	49,847	16,498	140,758
Finansijski derivati, neto (=aktiva-obaveze)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Neto povećanje finansijske aktive	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Neto povećanje finansijskih obaveza	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ostale investicije, neto (=aktiva-obaveze)	94,007	104,132	-73,577	-84,378	63,609	360,542	-323,060	-263,364	-451,817
Neto povećanje finansijske aktive	78,460	91,610	107,426	-50,753	47,198	353,338	-139,929	117,296	205,195
Neto povećanje finansijskih obaveza	-15,547	-12,522	181,003	33,626	-16,411	-7,204	183,131	380,660	657,012
Rezerve CBCG	16,585	-114,323	44,621	77,389	118,391	125,670	160,578	97,891	203,142
NETO GREŠKE I OMAŠKE (3-2-1)	2,389	-62,533	12,866	7,588	172,810	152,488	111,582	15,156	81,752

Tražnja za dobrima u otvorenoj ekonomiji

- Tražnja za domaćim dobrima u otvorenoj ekonomiji jednaka je

$$Z = C + I + G - \frac{IM}{\varepsilon} + X$$

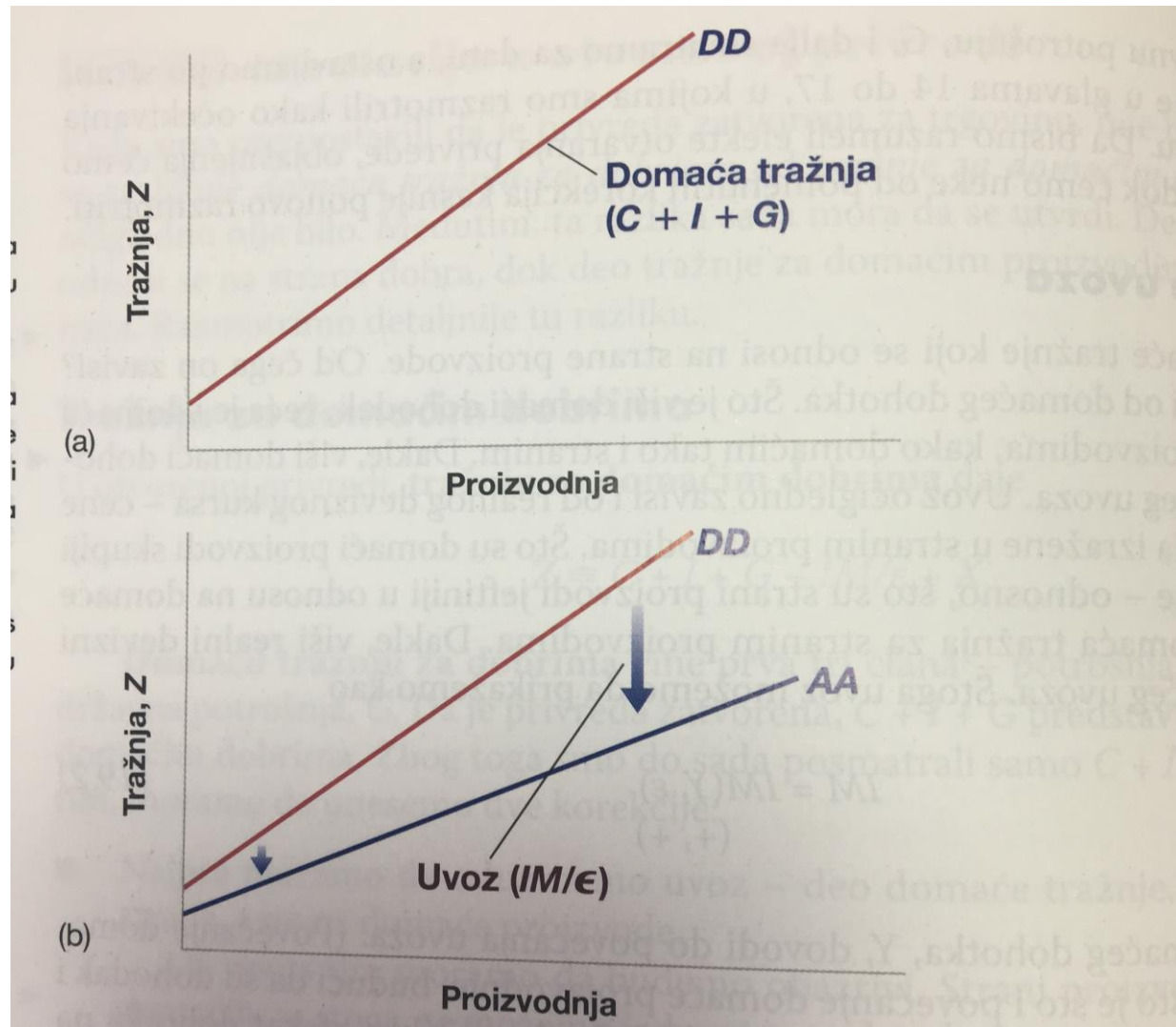
- $\frac{IM}{\varepsilon}$ - Vrijednost uvoza izražena u domaćim proizvodima
- Determinante uvoza: dohodak, devizni kurs
- Determinante izvoza: inostrani dohodak, devizni kurs

Tražnja za dobrima u otvorenoj ekonomiji

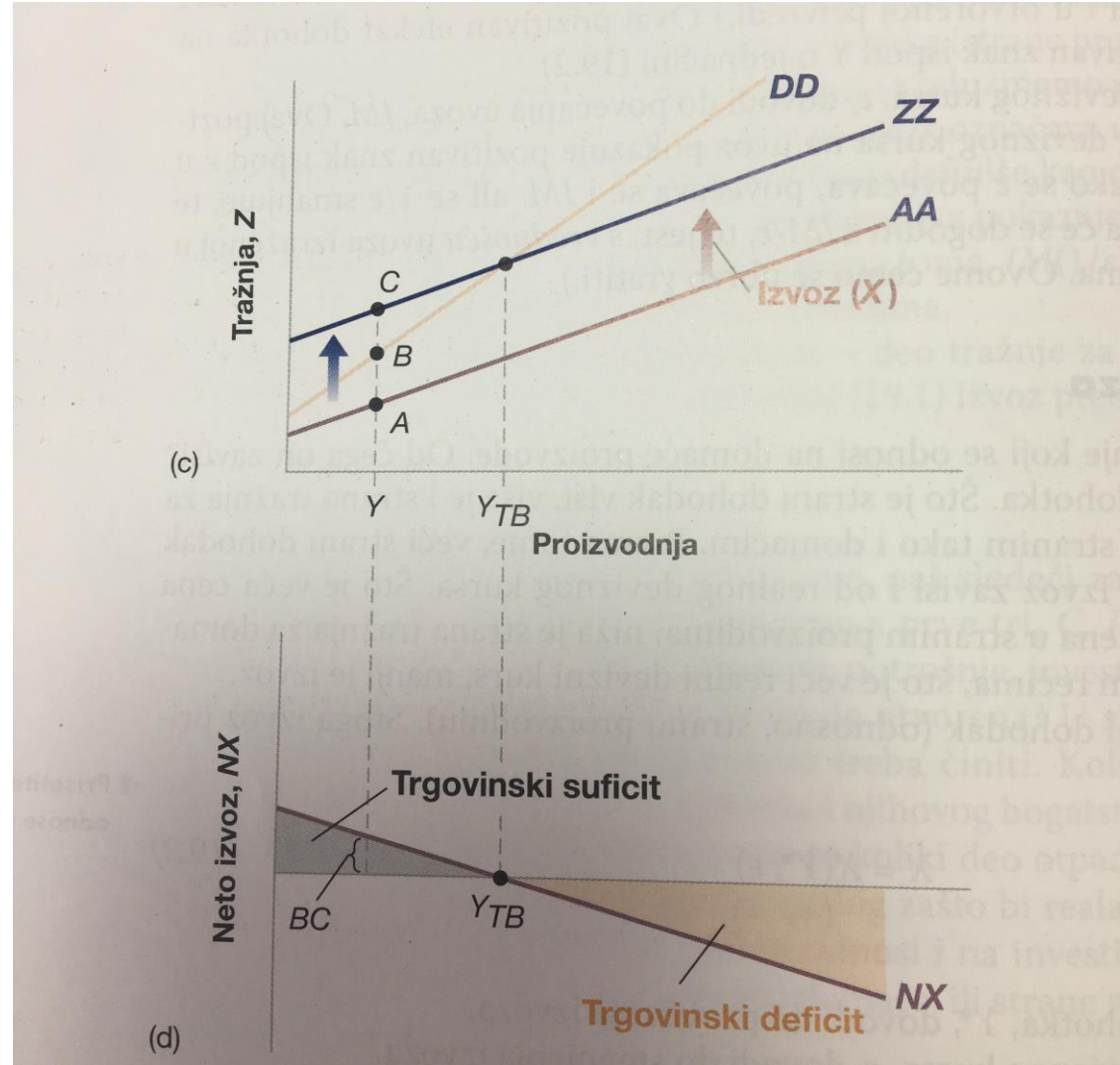
- Tražnja za domaćim dobrima u otvorenoj ekonomiji jednaka je

$$Z = C(Y - T) + I(Y, r) + G - IM(Y, \varepsilon)/\varepsilon + X(Y^*, \varepsilon)$$

Tražnja za dobrima u otvorenoj ekonomiji

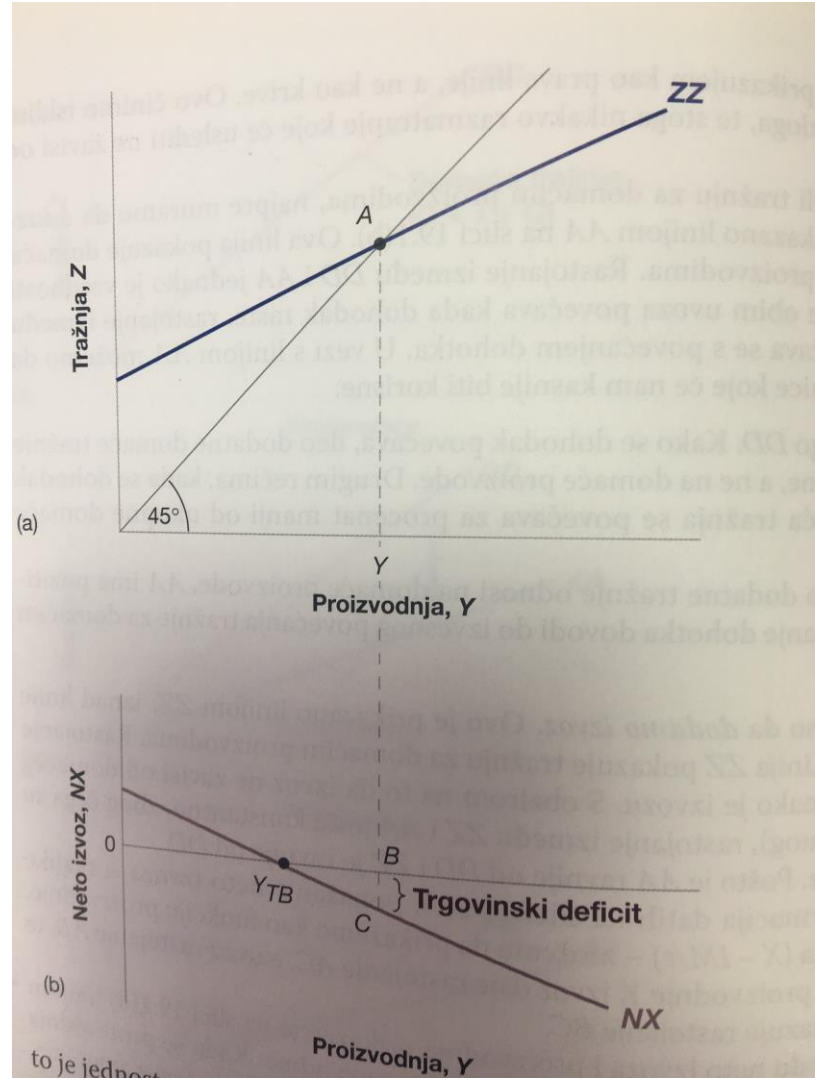

Tražnja za dobrima u otvorenoj ekonomiji

Tražnja za dobrima u otvorenoj ekonomiji

Devizni kurs

- Cijena domaće valute izražena u stranoj valuti
- Nominalni i realni devizni kurs
- Nominalni devizni kurs:
  - Režim fiksnog kursa (odluka monetarnog autoriteta)
    - Revalvacija/devalvacija
  - Režim fluktuirajućeg deviznog kursa (odnos ponude i tražnje)
    - Apresijacija/depresijacija
- Realni devizni kurs

$$\varepsilon = E \frac{P}{P^*}$$